JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
SIEGBERT ALBER
22 päivänä kesäkuuta 1999 *

A Johdanto

1. Tribunal de première instance de Bruxelles (Belgia) pyytää nyt käsiteltävällä ennakkoratkaisupyynnöllä ratkaisua siitä, ovatko tietyt Belgiassa koripalloilijoihin sovellettavat pelaajasiirtoja koskevat määräykset yhteensopivia työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevien määräysten ja kilpailusääntöjen kanssa. Kaudella 1995/1996, jota pääasian oikeudenkäynti koskee, oli olemassa kolme erilaista siirtomääräaikaa. Belgialaisseurojen väliset pelaajasiirrot olivat mahdollisia vain ennen kauden alkua — eli 15.4. ja 15.5.1995 välisenä aikana. Sitä vastoin Euroopan alueen pelaajia voitiin palkata 28.2.1996 saakka, kun taas kolmansista maista tulevien pelaajien siirrot olivat mahdollisia peräti 31.3.1996 saakka.

2. Toisin kuin asiassa Bosman annetussa tuomiossa,[1] jossa oli kysymys siirtokorvauksista, joita seuran piti maksaa, jos se halusi palkata toisen seuran pelaajan osapuolten välillä tehdyn sopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen, sekä niin sanotuista ulkomaalaislausekkeista, joiden mukaan jalkapalloseurat voivat palkata vain rajoitetun määrän ulkomaalaisia ammattipelaajia — 15.12.1995 antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että nämä molemmat liittotason säännöt olivat EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) vastaisia —, tässä tapauksessa on kyse määräyksistä, joilla rajoitetaan ajallisesti pelaajien mahdollisuuksia vaihtaa seuraa siinä tapauksessa, että pelaaja olisi tarkoitus palkata vielä meneillään olevan kauden ajaksi.

3. Pääasian kantaja Lehtonen, joka on suomalainen — eli Euroopan alueelta tuleva — ammattilaiskoripalloilija, palkattiin vasta 30.3.1996, mistä syystä molemmat ottelut, joihin hän osallistui seuransa, toisena kantajana olevan ASBL Castors Canada Dry Namur-Brainen (jäljempänä Castors Braine) joukkueessa tai joiden kokoonpanoluetteloon hänet oli kirjattu, tuomittiin hävityiksi sen lisäksi että seuraa uhattiin muilla seuraamuksilla.

4. Pääasian vastaajana on Belgian koripalloliitto (Fédération royale belge des sociétés de basket-ball ASBL; jäljempänä

* — Alkuperäinen kieli: saksa.

1 — Asia C-415/93, Bosman, tuomio 15.12.1995 (Kok. 1995, s. I-4921).

FRBSB), jonka tehtävänä on edistää koripalloilua amatööri- ja ammattilaistasolla Belgiassa ja jonka vaatimuksia tukee väliintulijana Belgian koripalloliiga (ASBL Ligue Basket Belgium), johon kuului tuolloin yksitoista kahdestatoista koripalloseurasta.

5. Kansainvälisellä tasolla koripalloilun organisoinnista vastaa kansainvälinen koripalloliitto (jäljempänä FIBA), jonka säännöt sitovat kansallisia liittoja.

B Pelaajasiirtoja koskevat määräykset

6. FIBAn sääntöjen 1 §:n b kohdan mukaan kansainvälisiä siirtomääräyksiä sovelletaan samalla tavalla kaikkiin kansallisiin liittoihin. Sääntöjen 1 §:n c kohdan mukaan kansallisten liittojen on sääneltävä kansallisia siirtoja näiden kansainvälisten sääntöjen mukaisesti ja laadittava omat sääntönsä FIBAn sääntöjen mukaisiksi.

7. Näiden siirtomääräysten osalta Belgian liitto erottelee kolme eri aluetta: kansallisen alueen, niin sanotun Euroopan alueen ja Euroopan ulkopuoliset maat. Euroopan alueeseen kuuluvat Euroopan unionin jäsenvaltioiden sekä Sveitsin, Islannin, Norjan ja Liechtensteinin urheilijat ja seurat.

8. Ensin mainitun alueen eli Belgian osalta FRBSB:n sääntöjen 140 §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä vahvistetaan määräajat, joiden kuluessa voidaan tehdä belgialaisseurojen välisiä siirtoja. Kaudella 1995/1996 kyseinen ajanjakso oli 15.4.—15.5.1995, eli se sijoittui ennen sarjakauden alkua. Tämän siirtomääräajan päätyttyä belgialaisseurojen välillä ei voitu enää tehdä mitään siirtoja meneillään olevaa kautta varten.

9. Toisen alueen osalta FIBAn sääntöjen 3 §:n c kohdassa määrätään, että jos siirron on tarkoitus tapahtua vasta FIBAn siirroille asettamien määräaikojen päätyttyä, seurat eivät lähtökohtaisesti saa ottaa joukkueeseensa pelaajia, jotka ovat jo samalla kaudella pelanneet saman alueen toisessa maassa.

Sääntöjen 3 §:n c kohdassa säädetään sanatarkasti seuraavaa:

"Euroopan alueen osalta ulkomaisten pelaajien rekisteröinnin takaraja on 28.2.

Muilta alueilta tulevien pelaajien siirrot eurooppalaiseen seuraan ovat mahdollisia vielä tämän päivämäärän jälkeenkin."

10. FRBSB:n belgialaisten sääntöjen 144 §:ssä määrätään Euroopan ulkopuolelta eli kolmannelta alueelta tulevien pelaajien siirroista seuraavaa:

"Seuraan kuulumattomien pelaajien palkkaaminen on kiellettyä — — ne ulkomaiset tai ammattilaispelaajat — — jotka liittyvät seuraan meneillään olevan kauden 31.3. jälkeen, eivät enää saa osallistua — — kuluvan kauden otteluihin."

C Käsiteltäväksi saatettuun asiaan liittyvät tosiseikat

11. Lehtonen on suomalainen koripalloilija. Kaudella 1995/1996 hän pelasi ensin Suomen mestaruussarjassa. Kauden päätyttyä hän teki belgialaisen seuran Castors Brainen kanssa sopimuksen osallistumisesta Belgian mestaruussarjan 1995/1996 viimeiseen vaiheeseen. [2]

12. Seura ilmoitti 30.3.1996 päivätyllä kirjeellä FRBSB:lle pelaajan palkkaamisesta, kun suomalaisseura oli ensin antanut hänelle edustusvapautustodistuksen 29.3.1996. Itse sopimus — jossa määrättiin sen kestoajalta eli huhti- ja toukokuulta 200 000 Belgian frangin (BEF) palkasta, joka maksettaisiin neljässä 50 000 BEF:n suuruisessa erässä, sekä jokaisesta voitosta maksettavasta 15 000 BEF:n suuruisesta palkkiosta — allekirjoitettiin 3.4.1996.

13. FRBSB ilmoitti seuralle 5.4.1996 päivätyllä kirjeellä, että pelaajan palkkaaminen olisi sallittua vain, jos FIBA antaisi lisenssin, ja että seuralle saatettaisiin määrätä seuraamuksia, mikäli se siitä huolimatta käyttäisi Lehtosta.

14. FIBA ilmoitti 9.4.1996 päivätyllä kirjeellä, ettei se rekisteröisi Lehtosta, koska häneen sovellettava siirtomääräaika oli päättynyt 28.2.1996.

15. Jo aiemmin eli 6.4.1996 Castors Braine -seura peluutti Lehtosta Belgacom-Quaregnon-seuraa vastaan käydyssä ottelussa. Castors Braine voitti ottelun pistein 104—102. FRBSB tuomitsi hävinneen seu-

2 — On huomattava, että miesten ylimmän sarjatason koripallomestaruussarjassa on Belgiassa kaksi erillistä vaihetta. Kaikki liigan seurat osallistuvat ensimmäiseen vaiheeseen. Toiseen vaiheeseen osallistuvat vain parhaat seurat, ja mestaruus ratkaistaan play off -otteluissa, kun taas kaksi ensimmäisessä vaiheessa viimeiseksi jäänyttä seuraa ratkaisevat play out -otteluissa, mikä joukkue putoaa kyseiseltä sarjatasolta.

ran pelistä tekemän valituksen perusteella Belgacom-Quaregnon-seuran ottelun voittajaksi 0—20-tuloksella. Perusteeksi esitettiin se, että Lehtonen oli osallistunut peliin FIBAn sääntöjen vastaisesti. Seuraavassa ottelussa Lehtonen oli jälleen kokoonpanoluettelossa, mutta hän ei loppujen lopuksi pelannut. Seura tuomittiin jälleen hävinneeksi kyseisen ottelun. Lisäseuraamusten välttämiseksi Castors Braine luopui Lehtosen kirjaamisesta kokoonpanoluetteloon ja hänen peluuttamisestaan seuraavissa play off -otteluissa.

16. Lehtonen ja Castors Braine -seura saattoivat näin ollen vireille välitoimimenettelyn Tribunal de première instance de Bruxellesissa ja vaativat lähinnä, että Belgacom-Quaregnonia vastaan käydystä ottelusta seuraamuksena määrätty lopputulos 0—20 kumottaisiin ja että liittoa kiellettäisiin sakon uhalla määräämästä seuralle minkäänlaisia seuraamuksia siitä, jos se peluuttaisi edelleen Lehtosta. Lehtonen, Castors Braine -seura ja vastaajana oleva FRBSB tekivät tämän menettelyn yhteydessä sopimuksen siitä, että Castors Braine luopuisi peluuttamasta Lehtosta kaudella 1995/1996, että FRBSB lykkäisi siihen mennessä määrättyjä seuraamuksia ja että kansallinen tuomioistuin esittäisi asiassa ennakkoratkaisupyynnön yhteisöjen tuomioistuimelle.

17. Tribunal de première instance de Bruxellesin välitoimista päättävä tuomari totesi 23.4.1996 antamassaan välipäätöksessä, että ennakkoratkaisupyynnön esittäminen yhteisöjen tuomioistuimelle oli perusteltua ja että asia oli kiireellinen.

D Ennakkoratkaisukysymys

18. Tribunal de première instance de Bruxelles esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Ovatko sellaiset urheiluliiton määräykset, joilla kielletään seuraa käyttämästä ottelussa pelaajaa, joka on palkattu tietyn päivämäärän jälkeen, Rooman sopimuksen (ja erityisesti sen 6, 48, 85 ja 86 artiklan) vastaisia, kun kysymys on ammattilaispelaajasta, joka on Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen, ja kun otetaan huomioon urheiluun liittyvät syyt, joihin urheiluliitot ovat vedonneet ja joiden mukaan tällaiset määräykset ovat tarpeen, jottei ottelujen luonne vääristyisi?"

19. Yhteisöjen tuomioistuimessa käydyn oikeudenkäynnin aikana kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet Lehtonen, FRBSB, BLB, Saksan, Ranskan, Kreikan, Italian ja Itävallan hallitukset sekä komissio. Saksan ja Itävallan hallituksia lukuun ottamatta nämä samat osapuolet ovat osallistuneet myös yhteisöjen tuomioistui-

messa pidettyyn istuntoon, missä yhteydessä myös Tanskan ja Espanjan hallitukset ovat ottaneet kantaa ennakkoratkaisukysymykseen.

E Asian tarkastelu

1. *Tutkittavaksi ottaminen*

Osapuolten näkemykset

20. Ranskan ja Italian hallitukset sekä komissio ovat esittäneet epäilyksensä siitä, voidaanko ennakkoratkaisupyyntö ottaa tutkittavaksi.

21. Ennakkoratkaisupyyntöön ei niiden mielestä sisälly ensinnäkään käytännössä mitään tietoja asiaan liittyvistä tosiseikoista ja myös oikeudelliset seikat ovat riittämättömiä. Ennakkoratkaisupyynnön perusteella ei varsinkaan kyetä päättelemään, voidaanko Lehtosta pitää työntekijänä, sovellettavat siirtomääräykset eivät ole myöskään riittävän täsmällisiä ja tarvittavat tiedot sen ratkaisemiseksi, voidaanko kilpailusääntöjä soveltaa, puuttuvat niin ikään. Toisaalta asia ei ole kiireellinen, koska kausi 1995/1996 on jo päättynyt.

22. Myös komissio katsoo, että asia on suurelta osin jo ratkaistu. Castors Braine on joutunut myöhemmin konkurssiin, ja Lehtonen pelaa koripalloa Ranskassa. Kansallinen tuomioistuin ei sen mukaan voi myöskään tehdä ennakkoratkaisupyyntöön annettavan vastauksen perusteella sellaista ratkaisua, joka olisi sitova mahdollisessa pääasian oikeudenkäynnissä.

23. Lehtonen ja FRBSB sitä vastoin katsovat, että ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytykset täyttyvät. Kansallisen tuomioistuimen on arvioitava ennakkoratkaisupyynnön merkitys ratkaisun kannalta ja ratkaisun kiireellisyys välitoimimenettelyssä. Kantajilla on lisäksi edelleen oikeussuojan tarve, koska kyseessä ovat edelleen taloudelliset seuraamukset pelaajaa kohtaan ja koska pääasiassa ei ole myöskään annettu ratkaisua oikeudenkäyntikulujen osalta. Jos ennakkoratkaisukysymystä halutaan tulkita "hyvän tahtoisesti", siihen sisältyy kaikki tarpeellinen, jotta yhteisöjen tuomioistuin voisi antaa ratkaisunsa. Siitä ilmenee, että Lehtonen on ammattilaispelaaja, joka pelaa ammattilaisseurassa. Siirtomääräajat on määritelty selvästi, mahdollisesti sovellettava yhteisön lainsäädäntö on riittävällä tavalla täsmennetty, päätöksessä on esitetty perustelut, joihin FRBSB on vedonnut, ja kuvion "ammattilaispelaaja — ammattilaisseura — liitto" perusteella asia voidaan tutkia myös yhteisön kilpailuoikeuden kannalta. Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytykset siis täyttyvät.

Arviointi

a) Tosiseikkoja koskevan esityksen riittämättömyys

24. Yhteisöjen tuomioistuin on yhdistetyissä asioissa Telemarsicabruzzo ym. antamassaan tuomiossa todennut, että se voi tulkita yhteisön oikeutta siten, että tulkinta olisi kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen, vain sillä edellytyksellä, että kansallinen tuomioistuin "määrittää esittämiinsä kysymyksiin liittyvät tosiasiat ja oikeussäännöt tai ainakin selostaa ne tosiseikkoja koskevat lähtökohdat, joihin nämä kysymykset perustuvat". [3] Kilpailuoikeutta koskeville kysymyksille on asetettava erityisen tiukat vaatimukset. Vaikka yhteisöjen tuomioistuin voisi saada asiaankuuluvat tiedot myöhemmässä vaiheessa jätettyjen asiakirjojen, kirjallisten huomautusten ja asianomaisten suullisessa käsittelyssä esittämien lausumien perusteella, tämä ei merkitse sitä, ettei kansallisella tuomioistuimella olisi velvollisuutta esittää jo ennakkoratkaisupyynnössä tarvittavat tiedot, jotta yhteisöjen tuomioistuin voi vastata ennakkoratkaisukysymyksiin tarkoituksenmukaisesti riittävän tietoisena pääasian oikeudenkäynnin taustalla olevista tosiseikoista.

25. Asiassa Saddik antamassaan määräyksessä [4] yhteisöjen tuomioistuin korosti sitä, että ennakkoratkaisukysymyksellä ei ole yksinomaan tarkoitus antaa tietoja yhteisöjen tuomioistuimelle vaan myös tarjota jäsenvaltioille tilaisuus esittää huomautuksia ennakkoratkaisupyyntöön liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä EY:n tuomioistuimen perussäännön 20 artiklan mukaisesti. Jäsenvaltioille toimitetaan näet ainoastaan ennakkoratkaisupyyntö, ei oikeudenkäyntiasiakirjoja.

Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden osalta toimitetut tiedot

26. Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Lehtonen on suomalainen ammattilaiskoripalloilija, joka halusi siirtyä belgialaiseen ammattilaiskoripalloseuraan. FRBSB eväsi häneltä tämän siirron vedoten voimassa oleviin siirtomääräyksiin, jotka sisältyivät ennakkoratkaisupyyntöön. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenevät myös riidanalaisena ajanjaksona voimassa olleet siirtomääräajat sekä perustelu, johon liitto vetoaa näiden sääntöjen tueksi, eli se, että joukkueiden välisten ottelujen luonnetta ei vääristettäisi sillä, että pelaajia voitaisiin värvätä milloin hyvänsä.

27. Ennakkoratkaisupyyntöön sisältyvät siis kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen, jotta yhteisöjen tuomioistuin voisi antaa asianmukaisen vastauksen työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevien oikeus-

3 — Yhdistetyt asiat C-320/90, C-321/90 ja C-322/90, Telemarsicabruzzo ym., tuomio 26.1.1993 (Kok. 1993, s. I-393, 6 kohta; Kok. Ep. XIV, s. 1).

4 — Asia C-458/93, Saddik, määräys 23.3.1995 (Kok. 1995, s. I-511, 13 kohta).

sääntöjen sovellettavuutta koskevaan kysymykseen, ja ennakkoratkaisupyyntö on tutkittava tältä osin.

Kilpailuoikeuden osalta toimitetut tiedot

28. Ennakkoratkaisupyyntöön ei sitä vastoin sisälly mitään tietoa siitä, minkä tosiseikkojen vuoksi olisi sovellettava kilpailuoikeutta, vaikka yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneessa oikeuskäytännössään korostanut, että juuri tältä osin edellytetään erityisen yksityiskohtaisia perusteluja. Erityisesti puuttuvat selitykset siitä, miten Belgian koripalloilun taloudellinen toiminta jakaantuu seurojen, Belgian liigan ja liiton välillä, Belgian koripalloilun taloudellisesta merkityksestä ja siitä taloudellisesta tilanteesta, jossa Belgian liigan belgialaisseurojen pelaajat ovat.

Näin ollen kilpailuoikeuden keskeisten kysymysten arviointia varten tarpeelliset tosiseikkoja koskevat tiedot puuttuvat, kuten esimerkiksi tiedot siitä, onko seuroja pidettävä yrityksinä, voiko jäsenvaltioiden välinen kauppa estyä, voiko kilpailu vääristyä, estyä tai rajoittua sekä voiko kyseessä olla määräävä markkina-asema ja sen väärinkäyttö. Tästä syystä kysymys on jätettävä tutkimatta siltä osin kuin se koskee EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa (joista on tullut EY 81 ja EY 82 artikla).

b) Oikeudenkäynnin jatkuminen

29. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida ennakkoratkaisupyynnön esittämisen tarpeellisuutta.[5] Jos siis kansallinen tuomioistuin pitää ennakkoratkaisupyynnön esittämistä tarpeellisena, yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei pääsääntöisesti ole tutkia pyynnön asianmukaisuutta. Toisaalta yhteisöjen tuomioistuin on ennakkoratkaisumenettelyssä oikeussuojaelin ja näin ollen toimivaltainen vastaamaan ainoastaan kysymyksiin, jotka koskevat todellisuudessa vireillä olevia oikeusriitoja.[6] Välitoimimenettelyjen yhteydessä esitettyjen ennakkoratkaisukysymysten osalta yhteisöjen tuomioistuin on konkretisoinut nämä edellytykset asiassa Pardini antamassaan tuomiossa.[7] Sen mukaan ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytykset täyttyvät vain siltä osin kuin kansallinen tuomioistuin on edelleen toimivaltainen tekemään ratkaisun, jossa se voi käyttää yhteisöjen tuomioistuimen antamaa vastausta. Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta ei tästä syystä voi riippua siitä, onko Lehtosella mahdollisuus esittää tulevaisuudessa korvausvaatimus FRBSB:lle.

30. Nyt käsiteltävässä asiassa pääasian kohteena oleva oikeusriita on ratkaistu, koska Castors Braine ei enää voi ottaa Lehtosta palvelukseensa kaudelle

5 — Ks. mm. asia 26/62, Van Gend & Loos, tuomio 5.2.1963 (Kok. 1963, s. 3, 24; Kok. Ep. I, s. 161) ja asia 83/78, Pigs Marketing Board, tuomio 29.11.1978 (Kok. 1978, s. 2347, 25 kohta; Kok. Ep. IV, s. 265).

6 — Asia C-83/91, Meilicke, tuomio 16.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4871, 25 kohta ja sitä seuraavat kohdat; Kok. Ep. XIII, s. 107).

7 — Asia 338/85, Pardini, tuomio 21.4.1988 (Kok. 1988, s. 2041, 9 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

1995/1996. Muutenkaan riidan asianosaisten tekemää väliaikaista sopimusta — joka koski FRBSB:n Castors Braine -seuralle määräämien, tähän saakka lykättyjen seuraamusten täytäntöönpanoa — ei voida enää käytännössä tehokkaasti muuttaa, koska Castors Braine on tehnyt konkurssin, kuten komissio on todennut. Näitä tosiseikkoja koskevien konkreettisten arvioiden tekeminen ei kuitenkaan kuulu enää yhteisöjen tuomioistuimelle vaan yksinomaan kansalliselle tuomioistuimelle. Joka tapauksessa ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että ainakin oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva kysymys on vielä ratkaisematta. On pidettävä lähtökohtana sitä, että pääasian oikeudenkäynnin oletettu lopputulos vaikuttaa tähän ratkaisuun. Tästä seuraa, että ennakkoratkaisukysymykseen annettavalla vastauksella on edelleen merkitystä tuomioistuimen ratkaisun kannalta.

31. Ennakkoratkaisukysymys on siis tutkittava siltä osin kuin se koskee EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan ja 6 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 12 artikla) tulkintaa. Sen tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuvat sen sijaan siltä osin kuin kyse on kilpailusääntöjen (erityisesti EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan) tulkinnasta, koska siihen ei sisälly riittävästi tietoja pääasiaan liittyvistä tosiseikoista. Siltä varalta, että yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin katsoisi, että ennakkoratkaisupyyntö olisi tutkittava myös tältä osin, käsittelen asiaa kannanotossani lyhyesti myös kilpailuoikeuden kannalta.

2. Kansalaisuuteen perustuva syrjintä (yhteensopivuus EY:n perustamissopimuksen 48 ja 6 artiklan kanssa)

32. Koska EY:n perustamissopimuksen 6 artiklaa sovelletaan ainoastaan siltä osin kuin perustamissopimuksessa ei ole annettu asiaa koskevia erityismääräyksiä, ja EY:n perustamissopimuksen 48 artikla on puolestaan työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskeva erityismääräys, ei ole tarpeen selvittää, ovatko riidanalaiset säännöt sopusoinnussa EY:n perustamissopimuksen 6 artiklan kanssa.

33. Siltä osin kuin osapuolet ovat ottaneet kantaa syrjintää koskevaan kysymykseen, on kiistatonta, että urheiluliittojen säännöt kuuluvat lähtökohtaisesti yhteisön oikeuden soveltamisalaan siltä osin kuin ne koskevat taloudellisia suhteita. [8]

34. Osapuolet ovat yksimielisiä myös siitä, että riidanalaiset siirtomääräykset eivät merkitse unionin kansalaisten kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää. Kaikki osapuolet pitävät lähtökohtana sitä, että nyt käsiteltävät siirtomääräajat eivät johda siihen, että muiden jäsenvaltioiden liittojen pelaajia syrjittäisiin FRBSB:n pelaajiin nähden. Näiden molempien ryhmien välillä voitaisiin ajatella syrjittävän ainoastaan belgialaisten seurojen pelaajia. Ennakkoratkai-

8 — Ks. jo asiassa 36/74, Walrave ja Koch, 12.12.1974 annettu tuomio (Kok. 1974, s. 1405, 4—10 kohta; Kok. Ep. II, s. 415) ja asia 13/76, Donà, tuomio 14.7.1976 (Kok. 1976, s. 1333, 14—16 kohta; Kok. Ep. III, s. 177).

supyyntö ei kuitenkaan koske pelaajasiirtoja Belgian liigan sisällä. On myös kiistatonta, että yhteisön oikeuteen ei sisälly oikeussääntöjä, joissa kiellettäisiin syrjimästä kansalaisuuden perusteella sellaisia pelaajia, jotka ovat aiemmin pelanneet muiden jäsenvaltioiden seuroissa, sellaisiin pelaajiin nähden, jotka ovat pelanneet aiemmin Euroopan alueen ulkopuolisissa seuroissa. [9] Tästä syystä ei ole tarpeen tutkia EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan mukaista työntekijöiden syrjinnän kieltoa eikä EY:n perustamissopimuksen 6 artiklan mukaista yleistä syrjintäkieltoa.

3. EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaan perustuvan työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoittaminen

Osapuolten lausumat

35. Lehtosen ja Castors Brainen mukaan Lehtonen on EY:n perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitettu työntekijä. Kyseisessä määräyksessä ei kielletä yksinomaan toisten jäsenvaltioiden työntekijöiden syrjintää vaan myös työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoitukset. Tässä tapauksessa tilanne on tällainen, koska pelaajien siirtomääräajat merkitsevät sitä, että tiettyihin aikoihin pelaajilla ei ole mitään mahdollisuutta saada työtä. Se, että ammattilaispelaaja pelaa koripalloa ammattilaisseurassa, kuuluu yhteisön oikeuden soveltamisalaan, koska ammattilaisurheilu kuuluu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan EY:n perustamissopimuksen 2 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 2 artikla) tarkoitetun taloudellisen toiminnan piiriin. Koska nyt käsiteltävässä asiassa on kysymys urheiluun liittyvistä taloudellisista näkökohdista ja Lehtosen perusoikeuden suojelemisesta, yhdistymisvapaus, siihen perustuva liittojen itsemääräämisoikeus tai toissijaisuusperiaate eivät voi estää EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan soveltamista. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan määräyksiä voidaan soveltaa myös yksityisoikeudellisiin oikeussuhteisiin.

36. Belgian liiga vetoaa asioissa Walrave ja Koch sekä Donà annettuihin tuomioihin ja väittää, ettei nyt käsiteltävässä asiassa voida soveltaa EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaa, koska FRBSB:n ja FIBAn sääntöjen taustalla ovat muut kuin taloudelliset eli puhtaasti urheilulliset syyt. [10]

37. FRBSB, Belgian liiga ja Tanskan hallitus katsovat, että EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan soveltamisalaa pitäisi rajoittaa samalla tavoin kuin tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskeneessa, yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetussa tuomiossa tehtiin. [11]

9 — Voitaisiin tosin pohtia sitä, kielletäänkö EY:n perustamissopimuksen 6 artiklassa — välillisesti — eurooppalaisten syrjintä Euroopan ulkopuolisten valtioiden kansalaisiin nähden. Sanamuoto ei ilmeisesti ole ristiriidassa tällaisen tulkinnan kanssa, jos kyseiset unionin kansalaiset ovat sellaisessa tilanteessa, jota säännellään yhteisön oikeudessa.

10 — Edellä alaviitteessä 8 mainitut asiat Walrave ja Koch sekä Donà.

11 — Yhdistetyt asiat C-267/91 ja C-268/91, Keck ja Mithouard, tuomio 24.11.1993 (Kok. 1993, s. I-6097; Kok. Ep. XIV, s. 477).

Yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi niiden mielestä erottaa toisistaan säännöt, jotka koskevat ammatin harjoittamista, ja säännöt, jotka rajoittavat pääsyä työhön. EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaa pitäisi soveltaa vain ammattiin pääsylle asetettuihin rajoituksiin, kun taas varsinaisten ammatin harjoittamista koskevien sääntöjen pitäisi jäädä sen soveltamisalan ulkopuolelle.

38. Italian hallitus katsoo, että kansallinen tuomioistuin ei ole esittänyt tietoja siitä, onko pelaajaa ylipäänsä pidettävä työntekijänä.

39. Kreikan hallituksen mukaan EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaa voidaan lähtökohtaisesti soveltaa FRBSB:n tai FIBAn sääntöjen kaltaisiin sääntöihin. Nyt käsiteltävässä asiassa on kuitenkin kysymys puhtaasti Belgian sisäisistä asioista, koska myöskään belgialaisella pelaajalla ei ole oikeutta pelata, jos siirtomääräaika on päättynyt. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaa ei voida soveltaa valtion puhtaasti sisäisiin asioihin. Kreikan hallituksen mielestä myöskään EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaan perustuvaa työntekijöiden vapaata liikkuvuutta ei ole loukattu.

40. Ranskan ja Espanjan hallitukset ja komissio ovat sitä vastoin sitä mieltä, että työntekijöiden vapaata liikkuvuutta on loukattu. Saksan ja Itävallan hallitukset ainakin pitävät mahdollisena, että kyseistä perusoikeutta on loukattu.

Kannanotto

a) Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden loukkaaminen

41. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan urheilutoiminta kuuluu Euroopan yhteisön tavoitteet huomioon ottaen yhteisön oikeuden soveltamisalaan siltä osin kuin toiminta on perustamissopimuksen 2 artiklassa tarkoitettua taloudellista toimintaa.[12] Kun yhteisöjen tuomioistuin on tämän perusteella päätellyt, että tämä pätee ammattilais- tai puoliammattilaisjalkapalloilijoiden toimintaan, koska nämä harjoittavat epäitsenäistä toimintaa tai tarjoavat vastikkeellisia palveluja, tilanne ei voi olla erilainen vastaavissa tilanteissa olevien ammattilaiskoripalloilijoiden osalta.

42. Koska ei ole myöskään välttämätöntä, että — työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevien yhteisön oikeussääntöjen soveltamiseksi — työnantajat olisivat yrityksiä, vaan edellytetään ainoastaan sitä, että on olemassa työsuhde tai halu päästä työsuhteeseen, nyt käsiteltävässä asiassa on pidettävä lähtökohtana siitä, että EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaa on sovellettava.

43. Italian hallitukselle on kyllä myönnettävä, että ennakkoratkaisupyyntöön ei

12 — Edellä alaviitteessä 1 mainitun asiassa Bosman annetun tuomion 73 kohta ja alaviitteessä 8 mainitun asiassa Walrave ja Koch annetun tuomion 4 kohta.

sisälly käytännössä mitään konkreettisia tietoja, joiden perusteella voitaisiin päätellä, onko Lehtonen työntekijä. Siitä ilmenee yksinomaan se, että Castors Braine on "palkannut" Lehtosen koripalloilijaksi. Ennakkoratkaisupyynnön ja asianosaisten välisen prosessin myöhempien vaiheiden perusteella on kuitenkin kiistatonta, että Lehtosta on pidettävä työntekijänä. Tästä seuraa, että EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaa on lähtökohtaisesti sovellettava.

44. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut työntekijöiden vapaan liikkuvuuden estämisestä asiassa Bosman antamassaan tuomiossa seuraavaa:

"Säännösten, joilla estetään tai yritetään estää jäsenvaltion kansalaista lähtemästä kotimaastaan ja käyttämästä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen on — — katsottava rajoittavan tätä vapautta, vaikka näitä säännöksiä sovellettaisiin riippumatta kyseisten työntekijöiden kansalaisuudesta." [13]

45. Tämän perusteella siirtomääräajat rajoittavat EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaan perustuvaa työntekijöiden vapaata liikkuvuutta. Niillä näet estetään muiden jäsenvaltioiden kansalaisia lähtemästä omasta maastaan työskentelemään ammattilaiskoripalloilijoina Belgiassa, mikäli määräaika on päättynyt.

13 — Edellä alaviitteessä 1 mainitussa asiassa Bosman annetun tuomion 96 kohta.

b) Yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetun tuomion analoginen soveltaminen

46. Ei ole mitään syytä yhtyä FRBSB:n ja Tanskan hallituksen näkemykseen ja rajoittaa EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan soveltamisalaa samalla tavoin kuin yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetussa tuomiossa. [14] Vaikka yhteisöjen tuomioistuin haluaisi tehdä esitetyllä tavalla eron työhön pääsyä ja ammatin harjoittamista koskevien oikeussääntöjen välillä, [15] siitä ei nyt käsiteltävässä asiassa seuraisi se, että EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaa ei voitaisi soveltaa. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut tästä jo asiassa Bosman antamassaan tuomiossa seuraavaa:

"Itse asiassa on ainoastaan todettava, että vaikka riidanalaisia määräyksiä sovelletaan myös sellaisten seurojen välisiin pelaajasiirtoihin, jotka kuuluvat samassa jäsenvaltiossa toimiviin eri liittoihin, ja vaikka kyseiset määräykset ovat samanlaisia kuin ne, joilla säännellään samaan kansalliseen liittoon kuuluvien seurojen välisiä siirtoja, näillä määräyksillä asetetaan silti suoraan ehtoja pelaajien pääsylle toisten jäsenvaltioiden työmarkkinoille, ja ne voivat siten estää työntekijöiden vapaata liikkuvuutta. Niitä ei siksi voida samastaa tavaroiden myyntijärjestelyjä koskeviin säännöksiin,

14 — Edellä alaviitteessä 11 mainittu tuomio.

15 — Tämän ajatuksen toi esiin jo julkisasiamies Lenz asiassa Bosman esittämässään ratkaisuehdotuksessa (20.9.1995 esitetty ratkaisuehdotus, Kok. 1995, s. I-4930, 205 kohta).

joiden ei katsottu kuuluvan perustamissopimuksen 30 artiklan soveltamisalaan yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetussa tuomiossa." [16]

47. Tämä toteamus pätee vastaavasti siirtomääräaikoihin. Ne eivät nimittäin koske yksinomaan koripalloilun harjoittamista FRBSB:n toimivallan piirissä, vaan niillä estetään tiettyihin aikoihin sellaisten pelaajien pääsy työhön, jotka ovat aikaisemmin pelanneet toisessa seurassa ja jotka siirtyessään Belgiaan haluavat (pakostakin) käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Kyseessä on siis pääsyä työhön koskeva sääntely, jota tästäkin syystä on kaikilta osin tarkasteltava EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan kannalta.

48. Riippumatta nyt käsiteltävästä asiasta ei muutenkaan vaikuta asianmukaiselta tehdä tällaista rajoitusta EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan soveltamisalaan. Yhteisöjen tuomioistuin rajaa yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard antamassaan tuomiossa tavaroiden vapaan liikkuvuuden laajaa periaatteellista soveltamisalaa siitä laajuudesta, joka sillä oli asiassa Dassonville annetun tuomion perusteella, [17] jättämällä tietyn tyyppiset säännökset eli myyntijärjestelyjä koskevat säännökset suurelta osin sen soveltamisalan ulkopuolelle. Myyntijärjestelyjä koskeville säännöksille on tyypillistä se, että ne eivät välttämättä vaikuta siihen, joka tuo tuotteen maahan tai vie sen maasta, vaan vasta myöhemmässä vaiheessa myyntiin kuluttajalle. Myyntijärjestelyjen kannalta ulkomaalaisen tuottajan ei siis tarvitse muuttaa tuotettaan kulloistenkin kohdemarkkinoiden mukaan. Myyntijärjestelyihin liittyvät säännökset koskevat näin ollen yleensä tavaroiden kauppaa vain hyvin välillisesti. Jos ne kuitenkin vaikuttavat jäsenvaltioiden väliseen tavarakauppaan enemmän kuin valtionsisäiseen kauppaan, yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetun tuomion mukaista periaatetta ei jo sen sanamuodonkaan perusteella voida soveltaa. Lisäksi tuotteille asetettavat edellytykset kuuluvat yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan aina tavaroiden vapaan liikkuvuuden soveltamisalaan. [18] Ammatinharjoittamista koskevat oikeussäännöt ovat huomattavasti lähempänä tuoteominaisuuksia koskevia säännöksiä kuin myyntijärjestelyjä koskevia säännöksiä. Unionin kansalaisten on näet noudatettava välittömästi ammatinharjoittamista koskevia säännöksiä, kuten tuoteominaisuuksia koskevia säännöksiä, jos he haluavat käyttää EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan mukaista perusoikeuttaan. Heidän on joka kerta vaihtaessaan työpaikkaa toiseen maahan otettava tilanteen mukaan huomioon uudet ammatinharjoittamista koskevat oikeussäännöt ja hankittava itselleen niitä vastaavat valmiudet.

49. Myöskään yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetun tuomion mukainen suodatinvaikutus ei ole samalla tavoin välttämätön työntekijöiden vapaan liikkuvuuden yhteydessä kuin tavaroiden vapaan liikkuvuuden yhteydessä. Yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetun tuomion mukaan tavaroiden vapaan liikku-

16 — Edellä alaviitteessä 1 mainitun asiassa Bosman annetun tuomion 103 kohta; vrt. palvelujen tarjoamisen vapauden osalta myös asiassa C-384/93, Alpine Investments, 10.5.1995 annettuun tuomioon (Kok. 1995, s. I-1141, 36—38 kohta).

17 — Asia 8/74, Dassonville, tuomio 11.7.1974 (Kok. 1974, s. 837, 5 kohta; Kok. Ep. II, s. 349).

18 — Asia C-470/93, Mars, tuomio 6.7.1995 (Kok. 1995, s. I-1923, 13 kohta).

vuuden kanssa yhteensopivia ovat ainoastaan sellaiset myyntijärjestelyjä koskevat säännökset, joita sovelletaan kaikkiin jäsenvaltion alueella toimiviin toimijoihin, ja jos niillä on oikeudellisesti ja tosiasiallisesti sama vaikutus sekä kotimaisten tuotteiden että muista jäsenvaltioista maahantuotujen tuotteiden markkinointiin. Sitä vastoin tämä perusvapaus on edelleen sovellettavissa sellaisiin myyntijärjestelyihin, jotka estävät merkittävästi tavaroiden vapaata liikkuvuutta. Työntekijöiden vapaa liikkuvuus voi kattaa hyvin monenlaisia tosiasiallisia tilanteita — aivan kuten asiassa Dassonville annetussa tuomiossa on esitetty —, mutta rajoituksia asettaa jo se, että liikkumisvapautta voivat vaatia vain työntekijät, jotka ylittävät valtioiden rajoja. Tämä vapaan liikkuvuuden hyväksikäytön lähtökohta rajoittaa jo yhtä voimakkaasti huomioon otettavia tilanteita kuin yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetussa tuomiossa rajoitettiin myyntijärjestelyjä koskevien sääntöjen osalta.

50. Siirtomääräajat rajoittavat siis lähtökohtaisesti EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan mukaista vapaata liikkuvuutta. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin myös asiassa Bosman antamassaan tuomiossa todennut, että työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoitukset voivat olla perustamissopimuksen kanssa yhteensopivia, "jos määräyksillä pyritään perustamissopimuksen mukaiseen, sallittuun tavoitteeseen ja jos määräyksiä voidaan pitää perusteltuina yleistä etua koskevista pakottavista syistä. Lisäksi tällaisessa tapauksessa kyseisten määräysten on oltava soveliaita kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi, eikä niitä saa soveltaa laajemmin, kuin on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi". [19]

19 — Edellä alaviitteessä 1 mainitussa asiassa Bosman annetun tuomion 104 kohta.

c) Työntekijöiden vapaalle liikkuvuudelle asetettujen rajoitusten oikeuttaminen

Asianosaisten ja muiden osapuolten väitteet

51. Lehtonen ja Castors Braine väittävät, ettei työntekijöiden vapaalle liikkuvuudelle asetettuja rajoituksia voida perustella sillä, että halutaan estää ottelujen luonteen vääristyminen. Siirtomahdollisuuksia rajoittamalla ei voida taata kilpailun säilymistä. Ottelujen luonne vääristyy pikemminkin sen vuoksi, jos seurat eivät tärkeiden pelaajien mahdollisesti ollessa estyneitä pelaamasta kykene paikkaamaan vajausta. Lisäksi nämä säännöt vahvistavat seurojen välistä epätasapainoa. Rikkaat seurat voivat palkata pelaajia reserviin, kun taas köyhät seurat, jotka eivät voi hyödyntää siirtoja kauden aikana, ovat alttiina kaikille kohtalon oikuille.

52. Siirtomääräykset eivät ole myöskään tarpeellisia. Ajatus siitä, että tilanne riistäytyisi siirtokaruselliksi, on epärealistinen. Siirto on menestyksellinen vain, jos seura kykenee palkkaamaan parempia pelaajia, jotka eivät tietenkään saa olla enää sopimusten sitomia. On usein vaikeaa saada uusia pelaajia istutetuksi olemassa olevaan joukkueeseen. Englannin jalkapalloliiga, jossa siirtomääräajat on poistettu, osoittaa sen, että ne eivät ole tarpeen. Myös FRBSB sallii Euroopan ulkopuolelta tulevien pelaajien siirrot 31.3. saakka.

53. Yhteisöjen tuomioistuimen on myös verrattava toisiinsa ottelujen luonteen vääristymättömyyteen liittyvää intressiä ja pelaajan intressiä saada työtä. Työntekijöiden vapaa liikkuvuus perustuu EY:n perustamissopimukseen, ja se sisältää myös ammattitoiminnan harjoittamisen vapautta koskevan perusoikeuden, erityisesti mahdollisuuden valita vapaasti työnantajansa, minkä yhteisöjen tuomioistuin on todennut yhdistetyissä asioissa Katsikas ym. antamassaan tuomiossa.[20] Sitä vastoin kilpaurheilu ei perustu välittömästi perustamissopimukseen, vaan sitä koskee yhteisön oikeudessa yksinomaan asiassa Bosman annettu tuomio.[21]

54. Lehtonen ja Castors Braine vetoavat toiseksi siihen, että jos siirtomääräaikojen katsottaisiin olevan perusteltuja, ne pitäisi määrittää ajallisesti suhteellisuusperiaatteen mukaisesti eli erittäin tiukkojen kriteerien pohjalta. Pelaajien väliset kohtelun eroavaisuudet olisi poistettava. Tällaisesta järjestelmästä olisi säädettävä laissa.

55. FRBSB vetoaa siirtomääräaikojen perustelemiseksi siihen, että urheiluliittojen on määritettävä perussäännöt, joita kussakin lajissa noudatetaan, jotta laji voisi ylipäänsä olla olemassa. Määräaikoja koskevan kysymyksen osalta se vetoaa "urheilun etiikkaan" ja siihen vaaraan, että ottelujen luonne sarjakauden aikana vääristyisi tietyllä hetkellä uusien pelaajien värväämisen vuoksi. Siirtomääräaikojen porrastamisella sen mukaan, tuleeko pelaaja Euroopan alueelta vai Euroopan ulkopuolelta, pyritään erityisesti estämään se, että pelaajat voisivat ensin saattaa päätökseen kansallisen sarjan ja siirtyä toisen maan sarjan ollessa loppuvaiheessaan sinne pelaamaan ja vääristää ottelujen luonnetta. Siirtomääräaika estää sen, että Euroopan alueen muiden liittojen seurapelaajia voitaisiin palkata siinä vaiheessa, kun sarjan ratkaisuvaihe on vielä kesken. FIBAn asettama määräaika on valittu siten, että se päättyy ennen kuin useat eurooppalaiset aikaisin päättyvät sarjakaudet ovat vielä loppuneet. Sitä vastoin Euroopan ulkopuolisissa maissa, erityisesti USA:ssa, sarjakausi loppuu myöhemmin.

56. Myös Belgian liigan näkemyksen mukaan siirtomahdollisuuksien ajallinen rajoittaminen on tarpeen, koska muussa tapauksessa kilpailu liigamestaruudesta saattaisi vääristyä.

57. Saksan hallituksen mukaan siirtomääräajat ovat joka tapauksessa perusteltuja. Muussa tapauksessa ottelujen luonne saattaisi vääristyä, kun samoja pelaajia palkattaisiin useisiin seuroihin kauden aikana, ja muut joukkueet saattaisivat heikentyä pelaajien värväyksen vuoksi. Tällainen tavoite voidaan perustella yleiseen etuun liittyvillä syillä. EY:n perustamissopimuksen 48 artiklassa kielletään

20 — Yhdistetyt asiat C-132/91, C-138/91 ja C-139/91, Katsikas ym., tuomio 16.12.1992 (Kok. 1992, s. I-6577, 32 kohta; Kok. Ep. XIII, s. 225): " — — työntekijällä on oltava vapaus valita työnantajansa, eikä häntä voida velvoittaa työskentelemään työnantajalle, jota hän ei ole vapaasti valinnut".

21 — Edellä alaviitteessä 1 mainittu asiassa Bosman annettu tuomio.

yksinomaan se, että oman maan pelaajiin ja muiden jäsenvaltioiden pelaajiin sovellettaisiin eri siirtomääräaikoja.

58. Myös Itävallan hallitus viittaa riskiin, joka aiheutuisi siitä, jos pelaajavaihdot olisivat liigassa sallittuja ratkaisuotteluiden alkaessa. Siinä tapauksessa pelkästään taloudelliset mahdollisuudet saattaisivat ratkaista joukkueiden menestyksen. Sarjajärjestelmä edellyttää tiettyä siihen osallistuvien joukkueiden pysyvyyttä.

59. Ranskan hallitus väittää, että siirtomääräykset ovat perusteltuja urheiluun liittyvistä syistä,[22] erityisesti sen vuoksi, että sarjakausi on saatettava loppuun sellaisilla joukkueilla, jotka on koottu koko kautta varten eikä ottelukohtaisesti kulloistenkin taloudellisten mahdollisuuksien ja pelaajien saatavuuden mukaan.

60. Kreikan hallituksen mukaan siirtomääräajat ovat perusteltuja yleisen edun vuoksi, erityisesti sen vuoksi, että vältettäisiin ottelujen luonteen vääristyminen ja taattaisiin tasavertaiset mahdollisuudet ja tulosten ennalta-arvaamattomuus sekä säilytettäisiin seurojen välinen taloudellinen tasapaino.

22 — Tässä yhteydessä Ranskan tasavalta viittaa Amsterdamin sopimuksen julistukseen N:o 29, jossa korostetaan urheilun yhteiskunnallista merkitystä, erityisesti sen merkitystä identiteetin luomisessa ja ihmisiä yhdistävänä tekijänä.

61. Espanjan hallitus pitää perusteluna jo sitä, että koripallo on joukkuelaji. Siirtomääräaikojen porrastaminen johtuu siitä, että sarjakausi päättyy Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella eri aikaan.

62. Komission mukaan siirtomääräajat saattaisivat olla perusteltuja, kun otetaan huomioon asiassa Bosman annettu tuomio.[23] Kun joukkuetta ei tietyn päivän jälkeen enää saa vahvistaa uusilla pelaajilla, tämä takaa tietyllä tavalla tasavertaiset mahdollisuudet ja tulosten ennalta-arvaamattomuuden.[24] Suullisessa käsittelyssä komissio on keskittynyt erityisesti siirtomääräaikojen porrastukseen. Siirtomääräajan päättyminen 28.2. eurooppalaisten pelaajien osalta voi estää ottelujen luonteen vääristymisen vain siinä tapauksessa, että Euroopan ulkopuolelta tulevien pelaajien siirrot eivät tämän päivämäärän jälkeen vääristä sitä.

Kannanotto

a) Alustavia huomautuksia

63. Yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa Bosman antamassaan tuomiossa konkreet-

23 — Edellä alaviitteessä 1 mainittu asiassa Bosman annettu tuomio.

24 — Ks. vastaavasti myös 29.9.1998 päivätty komission työasiakirja "Yhteisön toimien kehitys ja tulevaisuudennäkymät urheilun alalla", http://europa.eu.int/comm/dg10/sport/publications/doc_evol_de.html, 4.1.2 kohta — Urheilu ja kilpailupolitiikka.

tisesti työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoittamisen urheilullisista perusteista seuraavaa:

"Ottaen huomioon sen huomattavan yhteiskunnallisen merkityksen, joka urheilutoiminnalla ja erityisesti jalkapalloilulla on Euroopan yhteisössä, sallittuina tavoitteina on pidettävä sitä, että seurojen välinen tasapaino pyritään säilyttämään siten, että niillä on tietyt yhtäläiset yrittämisen ja menestymisen mahdollisuudet, samoin kuin sitä, että nuorten pelaajien työhön ottamista ja kouluttamista pyritään edistämään." [25]

64. Nyt käsiteltävässä asiassa ei ole kyseessä mikään mainituista konkreettisista intresseistä. Nuorten pelaajien kouluttamisen edistäminen voi tulla vain hyvin välillisesti kyseeseen, sikäli kuin koulutettuja pelaajia koskevat siirtorajoitukset estävät heitä jättämästä kasvattajaseuraansa. Yksikään osapuolista ei vetoa tähän perusteeseen.

65. Kuten Lehtonen ja Castors Braine esittävät, siirtomääräajat eivät myöskään takaa tasapainon syntymistä eivätkä yhtäläisiä mahdollisuuksia tai tulosten ennalta-arvaamattomuutta. Ainoastaan sillä hetkellä, kun siirtomääräaika päättyy, vallitsee epävarmuus siihen mennessä tehtyjen toimenpiteiden menestyksellisyydestä. Kun kausi jatkuu, on yleensä selvää, millaiset liigan sisäiset voimasuhteet ovat. Sen vuoksi siirtojen rajoittaminen johtaa liigaseurojen epätasapainotilanteen ylläpitämiseen ja lisää sitä todennäköisyyttä, että pelit päättyvät odotetulla tavalla. Lehtonen ja Castors Braine väittävät vakuuttavasti, että pelaajavaihdot pohjimmiltaan edistäisivät kilpailua, koska heikommilla joukkueilla olisi mahdollisuus kuroa vahvempien joukkueiden etumatkaa kiinni. Tämä olisi edellytys sille, että alun perin heikommat joukkueet voisivat menestyä otteluissa vahvempia joukkueita vastaan, mikä edistäisi samalla tulosten ennalta-arvaamattomuutta.

66. Osapuolten oikeuttamisen osalta esittämistä seikoista voidaan kuitenkin eritellä kaksi muuta oikeuttamisperustetta, joiden vuoksi siirtomääräajoilla tavoiteltu päämäärä eli sen mahdollisuuden poissulkeminen, että joukkueet voisivat saada vahvistuksia tietyn päivämäärän jälkeen, olisi perusteltu. Näissä perusteluissa nojaudutaan toisaalta lähinnä idealistiseen näkemykseen kilpaurheilusta, jonka FRBSB on tuonut esiin ilmaisussaan "urheilun etiikka". Toisaalta on olemassa myös tosiasiallinen riski siitä, että tietyn sarjan eri joukkueiden välisten ottelujen luonne vääristyy.

b) Liittojen organisatorinen itsemääräämisoikeus

67. Idealistinen perustelu pohjautuu joukkuelajien ja yksilölajien väliseen vastaavuuteen. Sen mukaan kilpaurheilumenes-

25 — Edellä alaviitteessä 1 mainitun tuomion 106 kohta.

tyksen — olipa siis kyseessä yksilö- tai joukkuelaji — pitäisi kuvastaa urheilijan suorituksia koko urheilukilpailun ajalta. Muutokset joukkueen kokoonpanossa peliaikana voisivat olla ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa. Tämä on kuitenkin organisatorinen perustelu, joka ei koskaan voi täysin toteutua joukkuelajeissa niihin liittyvien erityispiirteiden vuoksi.

68. Tällainen organisatorinen perustelu on kuitenkin myös hyväksyttävä yhteisön oikeudessa, koska urheilu eroaa useimmista muista perusvapauksien soveltamisaloista siinä, että sitä ei periaatteessa voi olla olemassa ilman sääntöjä. Tavallisesti perusvapauksien käyttö edellyttää vain vapautta ja mahdollisesti sopimusvelvoitteiden asettamista. Muut säännöt eivät yleensä ole välttämättömiä työntekijöiden vapaan liikkumisoikeuden käyttämiselle, vaan ne ovat pikemminkin perusteltuja vain pakottavista yleisistä syistä. Kilpaurheilijana toimiminen edellyttää kuitenkin urheilulajin olemassaoloa. Urheilulajin olemassaolo edellyttää sovittuja sääntöjä.

69. Vasta tämä sääntelyn tarve mahdollistaa sen, että urheiluliitot Lehtosen ja Castors Brainen vaatimien lainsäädäntötoimien puuttuessa puuttuvat urheilijoiden oikeuksiin. Oikeudellinen aukko on kuitenkin välttämätön seuraus siitä, että urheilijat sääntelevät perinteisesti itse lajejaan odottamatta valtion oikeudellista puuttumista asiaan. Samalla tavoin kuin yhteisön oikeudessa on tunnustettu työmarkkinaosapuolten välinen vuoropuhelu EY:n perustamissopimuksen 118 b artiklassa (perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—143 artiklalla), tämä itsesääntely on lähtökohtaisesti hyväksyttävää.[26] Se on perusteltavissa myös yhdistymisvapaudella, jota koskeva yhteisön oikeuden periaate on samassa muodossa myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artiklassa. Tästä syystä urheilua koskevien sääntöjen tarpeellisuus on sinänsä suojelun arvoinen tavoite, joka on lähtökohtaisesti hyväksytty yhteisön oikeudessa silloin, kun on tutkittava urheilujärjestöjen sääntöjä.

70. Ammattilaisurheilua koskevilla säännöillä voidaan lähtökohtaisesti rajoittaa yhteisön oikeuteen perustuvia perusvapauksia. Niiden oikeuttamisesta on todettava, että jo urheiluliittojen organisatorinen itsemääräämisoikeus on suojan arvoinen yleinen intressi ja että kaikki urheiluliittojen antamat säännöt ovat periaatteessa soveliaita tämän itsemääräämisoikeuden harjoittamiseen juuri siinä määrin kuin on haluttu. Yleensä ei ole olemassa lievempää keinoa, jolla voitaisiin saavuttaa sääntelyn tavoite — tässä tapauksessa yksilö- ja joukkuelajien välisen vastaavuuden ihanteen toteutuminen — juuri halutussa määrin. Tästä syystä ratkaisevaa on se, että sääntö on asianmukaisessa suhteessa perusvapauteen puuttu-

26 — Ks. tästä myös Amsterdamin sopimuksen julistus N:o 29 (julistus urheilusta), jonka mukaan Euroopan unionin elinten on kuunneltava urheilujärjestöjä silloin, kun on kyse tärkeistä urheiluun vaikuttavista asioista.

miseen. Tässä yhteydessä on pidettävä lähtökohtana sitä, että vaikka urheilun harjoittamista koskevat säännöt voivat rajoittaa työntekijöiden vapaata liikkuvuutta siltä osin kuin niillä velvoitetaan asianomaiset hankkimaan uusia valmiuksia, niillä ei yleensä loukata suhteettomasti työntekijöiden liikkumisvapautta. Avoimilla tai piilevillä työhönpääsyä koskevilla rajoituksilla sitä vastoin rajoitetaan perusvapauksia niin voimakkaasti, että ne edellyttävät painavampaa perustelua kuin pelkkää tarvetta taata urheiluliitoille organisatorinen itsemääräämisoikeus.

71. Tässä tapauksessa kyseessä on avoin työhönpääsyn rajoitus, koska muista jäsenvaltioista tulevilta urheilijoilta on evätty mahdollisuus päästä työhön tiettyinä aikoina. Tästä syystä siirtomääräaikoja ei voida perustella pelkästään urheiluliittojen organisatorisella itsemääräämisoikeudella.

c) Ottelutulosten vertailukelpoisuus

72. Perusteluna voidaan kuitenkin käyttää huomattavasti objektiivisempaa vaaraa, joka kilpaurheilulle aiheutuu siitä, että tietyssä kilpailutilanteessa joukkueet voivat hankkia vahvistuksia kilpailun kuluessa. Joukkueilla, jotka ovat kohdanneet tietyn joukkueen ennen kuin se on saanut vahvistuksia, on paremmat voitonmahdollisuudet kuin niillä, jotka kohtaavat myöhemmin vahvistetun joukkueen. Lopullisessa taulukossa on siis tuloksia, jotka eivät ole enää suoraan verrattavissa keskenään. Toisin kuin organisatorinen peruste, jolla pyrittiin osoittamaan joukkue- ja yksilölajien välinen vastaavuus, tässä kilpailumuodossa on objektiivisesti välttämätöntä estää tämäntapaiset vääristymät. Ilmeisesti ei ole olemassa muita kilpailumuotoja, jotka mahdollistaisivat sen, että kaikki liigan joukkueet kohtaavat tasavertaisella tavalla toisensa, mutta joissa voitaisiin ilman siirtomääräaikoja taata tulosten vertailukelpoisuus.[27] Näin ollen liigasarja erityisenä kilpailumuotona ja siinä asetetut objektiiviset edellytykset on lähtökohtaisesti hyväksyttävä yhteisön oikeuden kannalta. Tästä syystä Lehtoseen sovellettavaa 28.2. päättyvää siirtomääräaikaa on pidettävä perusteltuna.

d) "Pidennettyjen" siirtomääräaikojen oikeuttaminen

73. Heti aluksi on todettava, että siirtomääräaikoja ei ole asetettu kauden alkuun vaan siihen aikaan, kun sarja on käynnissä,

27 — Cup-ottelut, joissa ei pääsääntöisesti edellytetä vertailukelpoisia tuloksia vaan yksinomaan yksittäisten ottelujen voittoa, ovat täysin toisenlainen kilpailumuoto, ja ne järjestetään yleensä samaan aikaan liigasarjan kanssa.

eli siirtomääräaikoja on siis pidennetty. *Mielivaltaisesti* asetettu siirtomääräaika ei voisi taata tulosten vertailukelpoisuutta. Jo tästä syystä tilanne ei ole perusteltavissa.

74. Tilannetta olisi kuitenkin arvioitava toisin, jos siirtomääräaikaa ei asetettaisi mielivaltaisesti vaan sarjan päättymispäivän perusteella, jolloin tulosten vertailukelpoisuus varmistettaisiin ainakin siirtomääräajan päättymispäivän jälkeen. Tässä tapauksessa takarajana voisi olla esimerkiksi päivämäärä, jolloin uusi pelikierros, jonka aikana kaikki joukkueet kohtaavat toisensa, alkaa tai jolloin playoff -ottelut alkavat, mutta pudotuspeleissä varmaankin myös jokaisen uuden kierroksen alussa.

75. Tällaisilla siirtomääräajoilla voitaisiin taata tulosten vertailukelpoisuus edes jossain määrin. Ei ole myöskään lievempää keinoa, jolla tähän tavoitteeseen päästäisiin yhtä hyvin.

76. Toimenpiteen suhteellisuusperiaatteen mukaisuuden osalta tulosten vertailukelpoisuuden säilyttäminen on suhteutettava työntekijöiden liikkumisvapauteen. Lehtonen ja Castors Braine korostavat tältä osin perustellusti, että työntekijöiden liikkumisvapaus on erittäin tärkeä sekä perusvapautena että perusoikeutena. Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Heylens ym. antamassaan tuomiossa korostanut työpaikan vapaaseen valintaan liittyvää perusoikeutta seuraavasti:

" — — työhönpääsyn vapaus on perustamissopimuksessa jokaiselle yhteisön työntekijälle henkilökohtaisesti myönnetty perusoikeus — — ". [28]

77. Lehtoseen ja Castors Braineen on yhdyttävä ammattiurheilijana toimimisen erityispiirteiden osalta. Ura ammattiurheilijana kestää pääsääntöisesti 10 vuodesta enintään 20 vuoteen; se voi kuitenkin eri syistä päättyä jo paljon aikaisemminkin. Palkka ei ole kovin hyvä varsinkaan vähemmän suosituissa urheilulajeissa eikä myöskään heikoimmin menestyneissä seuroissa.

78. Liigasarjan olemassaolo ja organisaatio ovat kuitenkin edellytys sille, että koripalloilijat, kuten Lehtonen, voivat ylipäänsä harjoittaa lajiaan ammattilaisena. Tästä syystä urheiluliittojen säännöt eivät lähtökohtaisesti ole mielivaltaisia toimenpiteitä, joilla urheilijoiden ammatinvapautta loukattaisiin. Yhteisöjen tuomioistuin on jo 1970-luvulla todennut tältä osin, että urheilusäännöt eivät ole risti-

28 — Asia 222/86, Heylens, tuomio 15.10.1987 (Kok. 1987, s. 4097, 14 kohta; Kok. Ep. IX, s. 225); vahvistettu urheilun osalta edellä alaviitteessä 1 mainitussa asiassa Bosman annetun tuomion 129 kohdassa.

riidassa yhteisön oikeuden kanssa, jos ne perustuvat puhtaasti urheilullisiin syihin.[29] Samanlainen lähestymistapa on havaittavissa ratkaisussa, jonka Euroopan ihmisoikeuskomissio on antanut Mario Azzopardin Maltaa vastaan tekemästä valituksesta.[30] Tämä ratkaisu koski kahden soutukilpailun sääntöjen muuttamista siten, että urheilijoilla oli mahdollisuus osallistua enintään kolmeen kilpailuun, kun valituksen — jota ei hyväksytty — tehnyt Azzopardi oli jo siihen mennessä osallistunut viiteen kilpailuun, jotka hän oli voittanut.

79. Pidennetyt siirtomääräajat voivat olla suhteellisuusperiaatteen mukaisia, jos ne eivät ole mielivaltaisia. Siirtomääräaika saattaa siis olla perusteltu yleiseen etuun liittyvistä urheilullisista syistä, jos määräaika, jota sovelletaan urheilijoihin, jotka ovat siihen saakka pelanneet muiden jäsenvaltioiden seuroissa, valitaan siten, että kyseisen ottelusarjan tulosten vertailukelpoisuutta ei vaaranneta ennen siirtomääräajan päättymistä tehdyillä siirroilla.

e) "Porrastettujen" määräaikojen perusteltavuus

80. Nyt käsiteltävässä asiassa nousee kuitenkin vielä esiin kysymys siitä, ovatko porrastetut määräajat perusteltuja. Belgian liigaan tehtäviin pelaajasiirtoihin sovelletaan näet eri määräaikoja sen mukaan, mihin liittoon pelaajan aikaisempi seura kuuluu. Kaikki belgialaisseurojen väliset siirrot on kielletty kauden aikana.[31] Euroopan alueen muiden seurojen pelaajat — kuten Lehtonen — voivat siirtyä belgialaisseuroihin, kunhan FIBAn asettamaa 28.2. päättyvää määräaikaa noudatetaan. Euroopan ulkopuolisten seurojen pelaajat voivat siirtyä belgialaisseuroihin FRBSB:n asettamaan määräaikaan 31.3. saakka.

81. Nyt käsiteltävän asian kannalta Belgian liigan seurojen välisiä siirtoja koskevalla kiellolla ei ole merkitystä. Se ei vaikuta Lehtosen liikkumisvapauteen tässä tapauksessa. Sillä ei ole myöskään erityistä merkitystä arvioitaessa, ovatko rajoitukset, joita hänelle on asetettu 28.2. päättyneellä siirtomääräajalla, perusteltuja.

82. Sitä vastoin Euroopan ulkopuolisiin pelaajiin sovellettavaa siirtomääräaikaa ei voida jättää huomiotta arvioitaessa sitä, onko eurooppalaisiin pelaajiin sovellettava siirtomääräaika perusteltu. Kuten edellä on todettu, viimeksi mainittu määräaika voidaan perustella tulosten vertailukelpoisuuden säilyttämisellä. Jos kui-

29 — Edellä alaviitteessä 8 mainitussa asiassa Walrave ja Koch annetun tuomion 4—10 kohta ja asiassa Doná annetun tuomion 14—16 kohta.

30 — Valituksesta nro 35722/97 15.1.1998 annettu ratkaisu.

31 — Tässä yhteydessä ei voida arvioida sitä, miltä osin siirtomääräajat koskevat edelleen belgialaisten seurojen pelaajia, kun otetaan huomioon Tribunal de première instance de Bruxellesin puheenjohtajan 4.3.1996 asiassa 96/196/C (Kalut v. FRBSB) antama ratkaisu ja FRBSB:n sääntöjen uusi 86 §.

tenkin porrastettujen määräaikojen perusteella pelaajat, jotka ovat siihen saakka pelanneet Euroopan ulkopuolella, voivat siirtyä Belgian liigajoukkueisiin sen jälkeen, kun se on kiellettyä pelaajille, jotka ovat aikaisemmin pelanneet muissa Euroopan valtioissa, tulosten vertailukelpoisuus vaarantuu edelleen. Erityisesti koripallossa Euroopan ulkopuolisten maiden pelaajat — ajatellaan esimerkiksi lahjakkaita pelaajia USA:sta tai Brasiliasta — voisivat merkittävästi muuttaa Belgian liigassa vallitsevaa tasapainoa. Näin ollen tämäntyyppisillä porrastetuilla siirtomääräajoilla ei voida enää taata tulosten vertailukelpoisuutta. Tästä syystä edellä esitetyn perusteella porrastetun siirtomääräaikajärjestelmän porrastukset eivät ole missään tapauksessa suhteellisuusperiaatteen mukaisia, jos toisista jäsenvaltioista tulevien pelaajien siirrot ovat kiellettyjä jo ennen viimeisen porrasvaiheen päättymistä.

83. FRBSB:n väitteeseen sisältyy kuitenkin toinenkin mahdollinen peruste, kun siinä viitataan Euroopan alueen toisten valtioiden kansallisten sarjojen päättymiseen. Pelaajat eivät saa ensin päättää sarjakautta yhdessä maassa ja osallistua tämän jälkeen toisen sarjan päätösvaiheeseen. On kyseenalaista, voiko tällaisten siirtojen estäminen olla yhteisön oikeudessa tunnustettu päämäärä. Tämä ei varmastikaan päde tähän erityistapaukseen. Ei näytä olevan mitään syytä siihen, että vaikka pelaaja voi vaihtaa toiseen kansalliseen sarjaan hieman ennen oman sarjan päättymistä, tämä ei ole sallittua hieman myöhemmin, kun sarja on päättynyt.

84. Sarjakauden päättymisen jälkeen markkinoilla ei kuitenkaan ole vain yksittäisiä pelaajia, vaan ainakin teoriassa suurempi määrä kiinnostavia pelaajia. Ongelmallisia näyttäisivät olevan useiden pelaajien siirrot niiden seurojen välillä, joiden sarjakausi päättyy aikaisin ja joiden sarjakausi päättyy myöhään. Jos esimerkiksi jonkin kansallisen liigan kymmenen huippupelaajaa siirtyy jonkin toisen kansallisen liigan neljään parhaaseen seuraan, tämä muuttaisi perusteellisesti aikaisempia voimasuhteita. Riippumatta tulosten vertailukelpoisuudesta tällainen kehitys romuttaisi ihanteen yksilölajien ja joukkuelajien välisestä vastaavuudesta. Jos porrastettujen siirtomääräaikojen tavoitteena on estää tällainen "muuttoliike", se saattaisi olla riittävän perusteltua jo urheiluliittojen organisatorisen itsemääräämisoikeuden vuoksi. Yhteisön oikeuden kannalta tämä tavoite olisi lähtökohtaisesti hyväksyttävä jo sen vuoksi, että vasta yhteisön oikeudessa on mahdollistettu suurien pelaajamäärien värvääminen muista jäsenvaltioista.[32] Niin kauan kuin urheilujärjestöt kykenivät rajoittamaan ulkomaalaisten pelaajien lukumäärää, myös muuttoliikkeen vaara oli vähäinen.

85. Jos porrastettujen siirtomääräaikojen menetelmä on perusteltu, porrastuksen on kuitenkin oltava tarkoituksenmukainen ja välttämätön, jotta tavoite eli muuttoliikkeen estäminen voitaisiin saavuttaa, ja

32 — Ks. edellä alaviitteessä 1 mainittu asiassa Bosman annettu tuomio.

sen on oltava asianmukaisessa suhteessa työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoituksiin.

86. Porrastus ei olisi tarkoituksenmukainen, jos olisi olemassa yksikin kansallinen sarja, jota porrastettu määräaika ei koskisi, ja jos olisi pelättävissä, että sieltä tulisi muuttoliikettä. [33] Porrastuksen tarkoituksenmukaisuutta voitaisiin ainakin epäillä, mikäli porrastettu määräaika päättyisi vasta hyvin myöhään tiettyjen erittäin hyvätasoisten sarjojen osalta. Muuttoliike olisi nimittäin odotettavissa jo silloin, kun näiden liigojen joillain joukkueilla ei ole enää mitään tavoitteita saavutettavanaan, koska ne eivät voi osallistua ratkaisuotteluihin. Tällaisissa tapauksissa useiden huippupelaajien siirrot saattavat olla asianomaisten kannalta houkuttelevia jo ennen sarjakauden päättymistä.

87. Tässä tapauksessa ei ole osoitettu, että Euroopan siirtomääräaika 28.2. täyttäisi nämä edellytykset. FRBSB mainitsee ainoastaan muutamia kansallisia sarjoja, jotka päättyivät 28.2. ja 31.3.1996 välisenä aikana. Siitä, miten sarjakauden loppu tuolloin sujui, eli toteutuiko muuttoliike aikaisemmin pudonneista joukkueista, ei ole tietoa. Joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että Euroopan ulkopuolelta ei tullut tällaista muuttoliikettä. Olivatpa Euroopan ulkopuolisten maiden sarjakauden päättymispäivät mitkä hyvänsä, sieltä tulevien pelaajien lukumäärä on FRBSB:n sääntöjen mukaan rajattu kahteen peliä kohden. [34]

88. Epäilen vahvasti myös sitä, ovatko porrastetut siirtomääräajat välttämättömiä. Vaikka ne todella olisivatkin tarpeen, ne käsittävät edellä mainituissa merkittävissä kansallisissa sarjoissa, joiden määräajat ovat lyhyempiä, muuttoliikkeen lisäksi myös niiden pelaajien siirrot, jotka haluavat vaihtaa seuraa muista syistä, vaikka seuran pelit sarjassa edelleen jatkuvat. Ei ole mitään syytä syrjiä näitä pelaajia Euroopan ulkopuolelta tuleviin pelaajiin nähden.

89. Lievempi keino olisi siirtolupajärjestelmä, joka ei liity määräaikoihin vaan jossa kauden aikana tehtäviin siirtoihin sovellettaisiin aineellisia edellytyksiä, joiden avulla voidaan käsitellä erityisesti muuttoliikkeeseen liittyvää ongelmaa. Tällaisella järjestelmällä pitäisi ensinnäkin taata se, että mitään muita siirtoja ei voitaisi pysäyttää porrastetuilla siirtomääräajoilla, ja toisaalta pitäisi sarjajoukkueiden senhetkinen tilanne huomioon ottaen välttää muuttoliike. Tässä tilanteessa voitaisiin turvautua FIBAn olemassa oleviin sääntöihin. Koska pelaajalla on FIBAn sääntöjen mukaan joka tapauksessa oltava oman

33 — Tilanne olisi tämä erityisesti Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen sarjojen osalta, koska näiden jäsenvaltioiden pelaajia voidaan palkata ilman merkittäviä rajoituksia. Tämä riski voitaisiin kuitenkin todeta olemattomaksi osoittamalla, että tämän sarjan taso on niin heikko, että siirtoja ei juurikaan ole odotettavissa.

34 — Vanhojen sääntöjen 245 §:n 1 momentti ja FRBSB:n uusien sääntöjen 87 §:n 2 momentti.

liittonsa antama edustusvapautustodistus, siinä voitaisiin ilmoittaa, onko kyseessä muuttoliikkeeseen liittyvä siirto vai tapahtuuko siirto jostain muusta syystä. Tämä menettelytapa olisi kuitenkin vaikeampi panna täytäntöön kuin porrastetut siirtomääräajat, ja sitä vastustaisivat ne, jotka haluaisivat osallistua muuttoliikkeeseen. Päätökset olisi tehtävä nopeasti ja niistä olisi todennäköisesti oltava valitusoikeus. Nämä vaikeudet ovat pikemminkin peruste olla kiistämättä porrastettujen siirtomääräaikojen välttämättömyyttä.

90. Porrastetut siirtomääräajat eivät ole kuitenkaan suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Niillä voidaan päästä tavoitteeseen ainoastaan siinä tapauksessa, että säännöt ovat suhteellisen monimutkaisia ja koskevat myös sellaisia siirtoja, joita ei pitäisi lainkaan estää. Tästä syystä niitä on pidettävä verrattain heikkoina tavoitteen saavuttamisen kannalta.

91. Tähän on lisättävä, että viimeistään tässä vaiheessa on selvitettävä muuttoliikkeen todennäköisyys. Ei ole perusteltua käyttää mitä tahansa suojelutoimenpiteitä kaikkien riskien poistamiseksi. Perusvapauksien rajoittaminen suojatoimenpiteellä on toteutettava pikemminkin siten, että se on asianmukaisessa suhteessa riskin toteutumisen todennäköisyyteen. Muuttoliikkeen saattaisivat synnyttää pelaajien ja lähtöseurojen lisäansiomahdollisuudet. Myös ulkomailta saatava kokemus saattaa houkutella. Nyt käsiteltävässä asiassa ei näytä siltä, että olisi olemassa muuttoliikkeen vaara. Käytännön vaikeudet vaikuttavat huomattavilta ja urheilullinen hyöty arveluttavalta. Ongelmia saattaa syntyä ensinnäkin uuden pelaajan istuttamisesta joukkueeseen vain vähän ennen sarjan päättymistä ja toiseksi kaikkien osallistuvien joukkueiden pitkän tähtäimen suunnittelu saattaisi vaikeutua.

92. Kun otetaan huomioon tämä tosiasiallinen tilanne ja se, että työntekijöiden vapaan liikkuvuuden suoja on ensisijaisen tärkeä, erittäin voimakas toimenpide eli siirtomääräaikojen porrastaminen varsin epätodennäköisen muuttoliikkeen estämiseksi ei vaikuta perustellulta. Mikäli kansallisella tuomioistuimella on vakuuttavampia tietoja muuttoliikkeen todennäköisyydestä ja porrastettujen siirtomääräaikojen tarkoituksenmukaisuudesta, sen tehtävänä on tutkia perustelut uudelleen tältä pohjalta.

93. Siirtomääräaikaa voidaan tästä syystä perustella yleiseen etuun liittyvillä urheilullisilla syillä vain siinä tapauksessa, että määräaika, joka koskee urheilijoita, jotka ovat siihen saakka pelanneet muiden jäsenvaltioiden seuroissa, ei ole lyhyempi kuin määräaika, joka koskee pelaajia, jotka ovat siihen saakka työskennelleet Euroopan ulkopuolella.

4. EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan sovellettavuus

94. Totean heti aluksi, että tutkin kilpailusääntöjen sovellettavuuden vain toissijaisesti. Ensinnäkin ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuvat tältä osin, kuten olen osoittanut jo 28 kohdassa. Toiseksi riidanalaiset siirtomääräaikoja koskevat säännöt ovat ristiriidassa — kuten edellä on osoitettu — EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan työntekijöiden liikkumisvapautta koskevien sääntöjen kanssa siltä osin kuin unionin kansalaiset voivat vedota tähän perusvapauteen. Yhteisöjen tuomioistuin on jo asiassa Bosman antamassaan tuomiossa todennut, että EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan tulkinnasta ei ole tarpeen antaa ratkaisua, kun EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaa on jo todettu rikotun. [35]

Asianosaisten ja muiden osapuolten väitteet

95. Pääasian kantajien mielestä ammattilaiskoripalloilijat ja ammattilaisseurat, jotka ovat edustettuina Belgian koripalloliigassa, ovat EY:n perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitettuja yrityksiä. Liittoa eli FRBSB:tä on puolestaan pidettävä yritysten yhteenliittymänä. FRBSB:n sääntöjä on näin ollen pidettävä yritysten välisenä sopimuksena tai yritysten yhteenliittymän päätöksenä. Jäsenvaltioiden välistä kauppaa on rajoitettu, koska siirtomääräaikoja koskeva sääntely koskee Euroopan unionin alueella toimivia seuroja ja koripalloilijoita ja vaikeuttaa toisten jäsenvaltioiden pelaajien palkkaamista. Kaupankäyntinä on tässä yhteydessä pidettävä kaikkea taloudellista vaihdantaa jäsenvaltioiden välillä. Kilpailua rajoitetaan kahdella tavalla. Ensinnäkään toisten jäsenvaltioiden pelaajat eivät kykene kilpailemaan belgialaisten tai Euroopan ulkopuolelta tulevien pelaajien kanssa ja saamaan työtä belgialaisista seuroista. Toiseksi rajoitetaan seurojen mahdollisuutta kilpailla keskenään kulloistenkin pelaajien palkkaamisesta. Nämä kilpailunrajoitukset kohdistuvat olennaisilta osin pelaajamarkkinoihin, koska pelaajat ovat työntekijöitä, jotka haluaisivat tehdä työsopimuksia tai tarjota EY:n perustamissopimuksen 59 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 49 artikla) tarkoitettuja palveluja. Koska ei ole olemassa EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua poikkeuslupaa, siirtomääräaikoja koskevat säännöt ovat ristiriidassa yhteismarkkinoiden kanssa ja ne pitäisi todeta EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan perusteella kielletyiksi.

96. EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan sovellettavuudesta kantajat esittävät, että relevantit markkinat koostuvat sellaisten ammattilaiskoripalloilijoiden markkinoista, jotka ovat joko työntekijöitä tai palvelujen tarjoajia. Maantieteelliset relevantit markkinat ovat koko yhteisön

35 — Edellä alaviitteessä 1 mainitussa asiassa Bosman annetun tuomion 138 kohta.

markkinat. Riidanalaisilla siirtomääräyksillä rajoitetaan pelaajien mahdollisuuksia vaihtaa vapaasti työnantajaa tiettyjen ajanjaksojen ulkopuolella, mikä voidaan rinnastaa määräävän aseman väärinkäyttöön. Relevantit markkinat voidaan kuitenkin määritellä myös niiksi markkinoiksi, joilla Belgian ensimmäisessä divisioonassa pelaavat belgialaisseurat harjoittavat toimintaansa. Ne ovat liittyneet Belgian liigaan poistaakseen kaiken kilpailun Belgian markkinoilta. Määräävä markkina-asema perustuu tällöin monopoliin, joka liittoihin yhdistyneillä seuroilla on. Koska tämän vuoksi muiden seurojen on mahdotonta saada käyttöönsä tiettyjä "tuotannontekijöitä" eli koripalloilijoita heidän palkkaamisekseen meneillään olevaksi kaudeksi, kyseessä on määräävän markkina-aseman väärinkäyttö.

97. FRBSB:n ja Belgian liigan mielestä EY:n perustamissopimuksen 85 artiklaa ei voida soveltaa, koska koripalloilijat eivät ole yrityksiä. Korkeintaan suuria seuroja voidaan pitää yrityksinä. Myöskään liitot eivät ole yritysten yhteenliittymiä, ja muutenkin riidanalaisilla siirtomääräaikoja koskevilla säännöillä pyritään yksinomaan luomaan rehtiä ja vääristymätöntä kilpailua. EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan osalta ne vetoavat siihen, että ensinnäkään ei ole olemassa koripalloilijoiden relevantteja markkinoita ja että toisaalta jäsenvaltioiden välistä kauppaa ei ole rajoitettu. Ei myöskään ole sellaista taloudellista mahtiasemaa, joka voisi johtaa määräävän aseman väärinkäyttöön.

98. Saksan hallituksen mukaan kilpailusääntöjä ei voida soveltaa nyt käsiteltävään asiaan erityisesti sen vuoksi, että ei ole olemassa jäsenvaltioiden välistä koripalloilijoiden kauppaa. Se esittää toissijaisesti, että siirtomääräajat ovat joka tapauksessa välttämätön toimenpide, jotta seurojen välillä voisi ylipäänsä olla mitään kilpailua.

99. Myös Ranskan, Kreikan, Italian, Itävallan ja Espanjan hallitukset katsovat, ettei kilpailusääntöjä voida soveltaa nyt käsiteltävään asiaan. Niiden soveltaminen on mahdotonta joko siksi, että pelaajat ja seurat eivät ole yrityksiä, tai siksi, että kyseessä eivät ole liiketaloudelliset operaatiot vaan ottelut pelaajien tai seurojen välillä. Seurat ja liitot kyllä harjoittavat kaiken kaikkiaan myös taloudellista toimintaa erityisesti myymällä pääsylippuja, mainostamalla ja myöntämällä televisiolähetysoikeuksia ja tekemällä merchandising-sopimuksia. Nyt käsiteltävä asia koskee kuitenkin siirtomääräaikoja koskevia sääntöjä, jotka ovat puhtaasti urheiluun

liittyviä "pelisääntöjä" eivätkä näin ollen kuulu 85 ja 86 artiklan soveltamisalaan.

Kannanotto

a) EY:n perustamissopimuksen 85 artikla

100. Komission mielestä on selvää, että EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa voidaan periaatteessa soveltaa nyt käsiteltävään asiaan. Sekä pelaajat että myös seurat ovat yrityksiä, mistä seuraa, että liittoja voidaan varsin hyvin pitää yritysten yhteenliittyminä. Jäsenvaltioiden välistä kauppaa rajoitetaan siltä osin kuin seurojen vapautta tehdä sopimuksia ammattipelaajien kanssa myös sarjakauden aikana rajoitetaan. Sama pätee kilpailun rajoittumiseen yhteismarkkinoilla. On kuitenkin pohdittava sitä, ovatko siirtomääräaikoja koskevat säännöt välttämättömiä seurojen välisen kilpailun aikaansaamiseksi. Ne eivät ole lähtökohtaisesti soveltumattomia tähän tarkoitukseen; siirtomääräaikojen porrastuksesta johtuu kuitenkin, että säännöt ovat kokonaisuutena suhteellisuusperiaatteen vastaisia. EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan perusteella määräävä markkina-asema voisi olla yksinomaan liigaseuroilla. Relevantteja markkinoita olisivat siinä tapauksessa vain ne markkinat, joilla pelaajavärväyksiä tehdään. Määräävä markkina-asema edellyttää kuitenkin myös seurojen välistä taloudellista yhteyttä, jonka perusteella markkinat voisivat kehittyä oligopolistisiksi. Kansallisen tuomioistuimen esittämät tiedot ovat kuitenkin kaiken kaikkiaan liian vähäiset, jotta niiden perusteella voitaisiin tehdä tällaisia päätelmiä. Näin ollen olisi katsottava, että nyt käsiteltävien kaltaiset siirtomääräaikoja koskevat säännöt eivät ole EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan eivätkä 86 artiklankaan vastaisia.

101. EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kannalta on tutkittava, ovatko riidanalaiset menettelytavat yritysten toteuttamia ja voivatko ne rajoittaa jäsenvaltioiden välistä kauppaa ja kilpailua.

102. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella yrityksen käsite kattaa kilpailuoikeudessa kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt niiden oikeudellisesta muodosta ja toiminnan rahoitustavasta riippumatta.[36] Huolimatta siitä, että kansallinen tuomioistuin ei ole esittänyt asiaa koskevia tietoja, voidaan katsoa myös osapuolten esittämien lausumien perusteella, että ammattilaisseurat järjestävät urheilutapahtumia maksaville katsojille, myyvät televisiointioikeuksia ja saavat mainostuloja. Ne harjoittavat siis hyvinkin taloudellista toimintaa.

36 — Asia C-41/90, Höfner ja Elser, tuomio 23.4.1991 (Kok. 1991, s. I-1979, 21 kohta; Kok. Ep. XI, s. 147); yhdistetyt asiat C-159/91 ja C-160/91, Poucet ja Pistre, tuomio 17.2.1993 (Kok. 1993, s. I-637, 17 kohta; Kok. Ep. XIV, s. 27) ja asia C-55/96, Job Centre, tuomio 11.12.1997 (Kok. 1997, s. I-7119, 20 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

103. Sitä vastoin tässä yhteydessä ei ole tietoa siitä, missä määrin FRBSB ja FIBA itse harjoittavat taloudellista toimintaa. Koska FRBSB kuitenkin ainakin muodostuu seuroista, jotka harjoittavat taloudellista toimintaa, sitä on joka tapauksessa pidettävä EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna yritysten yhteenliittymänä. Ei ole välttämätöntä, että yhteenliittymällä olisi omaa taloudellista toimintaa. FIBA toimii näin ollen yritysten yhteenliittymien liittona. FRBSB:n ja FIBAn säännöt ovat siis yritysten yhteenliittymien päätöksiä.

104. Mahdollisuus jäsenvaltioiden välisen kaupan rajoittumiseen on myös olemassa. Kaupan käsite ei rajoitu yksinomaan tavarakauppaan, vaan sitä on tulkittava laajasti. [37] Tästä syystä on oltava mahdollisuus katsoa, että kauppaa on rajoitettu sellaisessa tilanteessa, jossa perusoikeuksien harjoittaminen estetään. Tältä osin siirtomääräajat ovat kaiken kaikkiaan omiaan rajoittamaan jäsenvaltioiden välistä kauppaa, koska ne estävät ammattilaispelaajien seuravaihdot jäsenvaltioiden välillä tiettyihin aikoihin ja voivat samalla — kuten edellä on todettu — rajoittaa työntekijöiden liikkumisvapautta.

105. Koska nämä siirtomääräykset lisäksi estävät seurojen eli siis yritysten taloudellisen toiminnan harjoittamista, kyseessä lienee myös EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kilpailunrajoitus. Siirtomääräajat nimittäin estävät seuroja tietyn ajanjakson aikana lisäämästä markkinoimansa "tuotteen" kiinnostavuutta uusia pelaajia palkkaamalla.

106. Siirtomääräaikoja koskevat säännöt saattavat kuitenkin olla tarpeen, jotta seurojen välille ylipäänsä syntyisi kilpailua ja jotta kilpailutilanne säilyisi. Kuten jo työntekijöiden liikkumisvapauden osalta esitetyt perustelut osoittavat, siirtomääräykset ovat kaiken kaikkiaan omiaan synnyttämään rehtiä kilpailua seurojen välille ja varmistamaan sen säilymisen.

107. Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa DLG antamassaan tuomiossa [38] hylännyt ajatuksen kilpailua koskevan kriteerin puhtaasti muodollisesta soveltamisesta. Kyseisen ratkaisun perusteella kilpailusääntöjä ei pidä soveltaa abstraktisti vaan yksittäisten sääntöjen ja relevanttien markkinoiden taloudellisten edellytysten mukaisesti. Kilpailua rajoittavat nyt käsiteltävän asian kohteena olevien sääntöjen kaltaiset säännöt, joiden vaikutukset edistävät kilpailun syntymistä relevanteilla markkinoilla, voivat myös sen mukaan olla yhteensopivia EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan kanssa, jos ne ovat välttämättömiä ja soveltuvia tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

37 — Asia 172/80, Züchner, tuomio 14.7.1981 (Kok. 1981, s. 2021, 18 kohta; Kok. Ep. VI, s. 187).

38 — Asia C-250/92, DLG, tuomio 15.12.1994 (Kok. 1994, s. I-5641, 30 kohta ja sitä seuraavat kohdat); ks. myös asia 42/84, Remia ym. v. komissio, tuomio 11.7.1985 (Kok. 1985, s. 2545, 19 kohta ja sitä seuraavat kohdat; Kok. Ep. VIII, s. 287).

108. Näitä näkemyksiä voidaan ainakin osittain soveltaa nyt käsiteltävään asiaan liittyviin tosiseikkoihin. Siltä osin kuin riidanalaiset siirtomääräajat eivät rajoita työntekijöiden liikkumisvapautta suhteettomasti, ne takaavat pelitulosten vertailukelpoisuuden kauden aikana. Tämä tavoite on ratkaiseva seurojen väliselle kilpailulle, joka tarkoittaa niiden pelien kiinnostavuuden lisäämistä. Tästä syystä siirtomääräajat ovat siltä osin yhteensopivia EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa kuin ne ovat yhteensopivia työntekijöiden liikkumisvapauden kanssa.

109. Poikkeuslupaa ei ole haettu, joten EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltaminen ei tule kysymykseen.

110. Yhteenvetona todettakoon, että siirtomääräajat eivät ole yhteensopivia EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa siinä tapauksessa, että erityisesti ottelutulosten vertailukelpoisuutta kauden aikana heikennettäisiin ennen siirtomääräajan päättymistä tehdyillä pelaajasiirroilla ja että niihin ammattilaispelaajiin sovellettavat siirtomääräajat, jotka ovat aikaisemmin pelanneet toisen jäsenvaltion seurassa, ovat lyhyemmät kuin niihin ammattilaispelaajiin sovellettavat siirtomääräajat, jotka ovat aikaisemmin pelanneet Euroopan ulkopuolella. On muistutettava jälleen siitä, että tämä päätelmä perustuu vain hypoteettisiin näkemyksiin, koska ennakkoratkaisupyyntöön sisältyy vain hyvin vähän tosiseikkoja koskevia tietoja, jotta EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan osalta voitaisiin tehdä lopullisia päätelmiä.

b) EY:n perustamissopimuksen 86 artikla

111. EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan sovellettavuus nyt käsiteltävään asiaan edellyttää määräävän markkina-aseman olemassaoloa. [39]

112. Yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Centro Servizi Spediporto antamasta tuomiosta ilmenee, että pelkkä osallistuminen yhteisöön, joka koordinoi kilpailua markkinoilla, ei riitä siihen, että kyseessä olisi katsottava olevan kollektiivinen määräävä markkina-asema. Pikemminkin edellytetään niin tiiviitä yrityksen välisiä siteitä, että ne voivat toimia samalla tavoin kulloisillakin relevanteilla markkinoilla. [40]

113. Nyt käsiteltävässä asiassa ei siis tarvitse pohtia sitä, *voivatko* seurat *liittoutua* kartellinsa vuoksi keskenään niin tiiviisti, vaan sitä, *onko* niillä niin *tiiviit keskinäiset siteet*, että ne voivat toimia pelaajista riippumatta.

114. Kansallinen tuomioistuin ei ole kuitenkaan tältä osin esittänyt tällaisen päätelmän tekemiseksi tarvittavia tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja. Tästä syystä EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan sovellettavuutta koskevat lopulliset päätelmät jäävät nyt käsiteltävässä asiassa avoimiksi.

39 — Ks. määräävän markkina-aseman määritelmästä asia 85/76, Hoffman-La Roche v. komissio, tuomio 13.2.1979 (Kok. 1979, s. 461, 38 kohta; Kok. Ep. IV, s. 341); yhdisteyt asiat T-68/89, T-77/89 ja T-78/89, SIV ym. v. komissio, tuomio 10.3.1992 (Kok. 1992, s. II-1403, 359 kohta; Kok. Ep. XII, s. 287) ja asia T-102/96, Gencor, tuomio 25.3.1999 (Kok. 1999, s. II-753, 273 kohta).

40 — Asia C-96/94, Centro Servizi Spediporto, tuomio 5.10.1995 (Kok. 1995, s. I-2883, 32—34 kohta).

F Lopputulos

115. Tästä syystä ehdotan ennakkoratkaisupyyntöön seuraavaa vastausta:

"Urheiluliiton säännöt, joiden mukaan koripalloseura ei saa peluuttaa ottelussa (ensi kertaa) ammattilaiskoripalloilijaa, joka on jonkin jäsenvaltion kansalainen, jos hänen kanssaan on tehty sopimus vasta tietyn siirtomääräajan päätyttyä, voivat olla perusteltuja yleiseen etuun liittyvistä urheilullisista syistä ja ovat näin ollen yhteensopivia EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) kanssa, mikäli tämä määräaika valitaan niiden ammattilaisurheilijoiden osalta, jotka ovat siihen saakka pelanneet muiden jäsenvaltioiden seuroissa, siten, että ottelujen luonnetta ja erityisesti ottelutulosten vertailukelpoisuutta ei vääristetä ennen siirtomääräajan päättymistä tehdyillä pelaajavaihdoilla, ja mikäli tämä määräaika ei ole lyhyempi kuin määräaika, jota sovelletaan sellaisiin ammattilaisurheilijoihin, jotka pelasivat aiemmin Euroopan ulkopuolella."